

دانشگاه قمیت مدرس

دانشکده علوم انسانی

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث

مخاطب‌شناسی و نقش آن در فهم روایات اهل بیت

(عليهم السلام)

محمد مجید شیخ بهائی

استاد راهنما:

دکتر نصرت نیل ساز

استاد مشاور:

حجّة الاسلام و المسلمين دکتر محمد کاظم رحمان ستایش

آبان ۱۳۸۹

چکیده

هر آنچه که در فهم متن حدیث اثر گذار باشد، می‌تواند از موضوعات علم فقهه‌الحدیث قلمداد شود. یکی از این موضوعات، شناخت مخاطب سخن و احوال او است. سؤال اصلی در این باره آن است که شناخت مخاطب حدیث معصوم (علیه السلام)، چرا و چگونه به فهم بهتر حدیث کمک می‌کند. در پاسخ به این سؤال باید گفت از قواعد مهم فقهه‌الحدیثی، توجه به مقام ایراد سخن از سوی معصوم (علیه السلام) است. چرا که حدیث با بستر صدور آن، ارتباطی ناگسستنی دارد و شناخت فضای صدور، قرینه‌ای مهم در فهم حدیث است. مخاطب معصوم (علیه السلام) مهم‌ترین عنصر تشکیل‌دهنده فضای صدور حدیث است؛ زیرا معصومان (علیهم السلام) بليغ‌ترین انسان‌ها بودند که جز به اقتضای حال سخن نمی‌راندند. ايشان به علم الهی از ویژگی‌های مخاطب خود آگاه بودند و سخنی را روا می‌داشتند که در محدوده عقل و درک مخاطب بگنجد، مطابق نیاز او باشد و زمینه رشد و تعالی ايماني او را فراهم آورد. بنا بر اين خطاب معصوم (علیه السلام) ناظر به صفات مخاطب سخن است. شناخت برخی از ویژگی‌های مخاطب در فهم صحيح روایت، اهمیّت بیشتری دارد که مهم‌ترین آن‌ها را می‌توان عمدتاً در ویژگی‌های اعتقادی (دين، مذهب، درجه ايمان و ...)، علمی (ميزان دانش، قدرت فهم و ...) و طبعی جستجو کرد. از نظر موضوعی، شناخت مخاطب در موضوعات کلامی، تفسیری، فقهی و طبی اهمیّت بیشتری را داراست، اما در برخی ابواب روایی همچون روایات اخلاقی نیاز کمتری به آن وجود دارد. نکته دیگر در پاسخ به اين پرسش، شناخت عمومیت خطاب معصوم (علیه السلام) است؛ بدین معنا که خطاب حدیث در اصل اوّلی عام (حقيقي) و مشتمل بر همه مخاطبان مستقیم و غير مستقیم است مگر اين که به دليلی، خاص (شخصی) بودن آن ثابت شود. از اين رو خطاب‌های شخصی، به رغم وجود، حجم بسیار اندکی از میراث روایی ما را تشکیل می‌دهند؛ اما در اکثر قریب به اتفاق روایات، خطاب، به شکل قضیه حقيقیه و متوجه سایر مخاطبان است. برای تشخیص خطاب‌های حقيقي و شخصی، ملاک قطعی و مسلمی وجود ندارد؛ اما وجود قرائی می‌تواند احتمال عام یا خاص بودن خطاب را افزایش دهد. نظر برگزیده در اين زمينه آن است که خطاب معصوم (علیه السلام) می‌تواند خاص باشد، اما نه به معنای خاص مکانی و زمانی؛ بلکه با نظر به ویژگی‌ها و صفات مخاطب؛ يعني خطاب معصوم (علیه السلام) در طول زمان جاری است و هر مخاطبی را که هم وصف با مخاطب نخستین باشد، در بر می‌گيرد.

کلید واژه: فهم حدیث، مخاطب‌شناسی، ویژگی‌های مخاطب، عمومیت خطاب، اختصاص خطاب

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
فصل اول: مقدمه و کلیات	۱
۱. مقدمه	۱
۱-۱. بیان مسئله و اهمیت موضوع	۲
۱-۱-۱. پیشینه تحقیق	۲
۱-۱-۲. پرسش‌های تحقیق	۴
۱-۱-۳. فرضیات	۵
۱-۱-۴. روش تحقیق	۶
۱-۱-۵. ساختار پژوهش	۷
۱-۲. جایگاه حدیث و اهمیت فهم آن	۹
۱-۲-۱. جایگاه مخاطب‌شناسی در فقه حدیث	۱۶
۱-۲-۲. مفاهیم کلی	۲۰
۱-۲-۳. بحث لغوی	۲۰
۱-۲-۴. تفاوت میان خطابه، خطبه و خطاب	۲۲
۱-۳. تفاوت میان مخاطب، مستمع و راوی	۲۵
۱-۴. مشافهان، غایبان و مدعومان	۲۸
۱-۴-۱. قضایای حقیقیه و خارجیه	۲۹
۱-۴-۲. خطاب‌های قرآنی و حدیثی	۳۰

۱-۵. وجوه تشابه.....	۳۰
۱-۵-۱. وجوه تمایز.....	۳۳
فصل دوم: خطاب‌های معصومان (عليهم السلام)	۳۸
۱-۲. تفاوت خطاب و دلایل آن.....	۳۹
۱-۲-۱. دلایل عقلی.....	۳۹
۱-۲-۲. دلایل نقلی.....	۴۲
۲-۲. گونه‌شناسی خطاب‌های ائمّه (عليهم السلام).....	۴۵
۲-۳. انواع خطاب‌های ائمّه (عليهم السلام).....	۵۷
۲-۳-۱. اجتناب از ارائه پاسخ.....	۵۷
۲-۳-۲. پاسخ غیر مستقیم.....	۶۰
۲-۳-۳. پاسخ اقناعی (اسکاتی).....	۶۳
۲-۳-۴. پاسخ معکوس.....	۶۶
۲-۳-۵. پاسخ حلّی.....	۶۸
فصل سوم: عمومیت خطاب‌های ائمّه (عليهم السلام)	۷۱
۳-۱. تخصیص أقلّ و تعمیم أكثر خطاب‌ها.....	۷۴
۳-۱-۱. دلایل فرضیه.....	۷۴
۳-۱-۱-۱. فلسفه وجود معصوم (عليه السلام).....	۷۴
۳-۱-۱-۲. تشابه حدیث با قرآن.....	۷۴
۳-۱-۱-۳. علم و اهتمام معصوم (عليه السلام).....	۷۷
۳-۱-۱-۴. عدم اغراء به جهل.....	۷۷

۷۸	۲-۱-۳. بحث اصولی
۷۸	۲-۱-۳. ۱. اختصاص خطاب به مشافهان
۸۰	۲-۱-۳. ۲. قاعدة اشتراک
۸۲	۲-۱-۳. ۳. شواهد روایی
۸۶	۲-۱-۳. قرائن تخصیص یا تعمیم خطاب
۸۶	۲-۱-۳. ۱. قرائن تعمیم
۸۶	۲-۱-۳. ۱. مقام بیان
۸۷	۲-۱-۳. ۲. خطابه و سخنرانی
۸۸	۲-۱-۳. ۳. موضع فعل
۸۹	۲-۱-۳. ۴. کثرت مخاطبان
۹۰	۲-۱-۳. ۵. ذکر مواضع
۹۱	۲-۱-۳. ۶. کتابت حدیث
۹۳	۲-۱-۳. ۷. استفاده از وصف عام به دنبال الفاظ تخاطب
۹۴	۲-۱-۳. ۸. استفاده از الفاظ عموم
۹۵	۲-۱-۳. ۹. قرائن تخصیص
۹۵	۲-۱-۳. ۱. وجود سبب خاص
۹۸	۲-۱-۳. ۲. فضای تقویه
۱۰۰	۲-۱-۳. ۳. موضع انفعال
۱۰۱	۲-۱-۳. ۴. راوی سنی مذهب
۱۰۲	۲-۱-۳. ۵. سؤال تعنتی

۳-۳. نظر برگزیده در اختصاص خطاب.....	۱۰۴
۳-۴. فهم مخاطب یا فهم عموم؟.....	۱۰۷
فصل چهارم: مخاطب‌شناسی	۱۱۵
۴-۱. خصوصیات مخاطب.....	۱۱۷
۴-۱-۱. ویژگی‌های اعتقادی.....	۱۱۷
۴-۱-۱-۱. موحد و غیر موحد.....	۱۱۷
۴-۱-۱-۲. مسلمان و غیر مسلمان.....	۱۱۹
۴-۱-۱-۳. شیعه و غیر شیعه.....	۱۲۱
۴-۱-۱-۴. امامی و غیر امامی.....	۱۲۴
۴-۱-۱-۵. مؤمن و غیر مؤمن.....	۱۲۶
۴-۱-۱-۶. غالی و قاصر.....	۱۲۹
۴-۱-۲. فقیه و عامی.....	۱۳۰
۴-۱-۳. عالم و جاهل.....	۱۳۱
۴-۱-۴. خالی الذهن، شاک و منکر.....	۱۳۴
۴-۱-۵. خصوصیات طبی.....	۱۳۵
۴-۲. ابواب روایی.....	۱۳۷
۴-۲-۱. روایات اعتقادی.....	۱۳۷
۴-۲-۲. روایات تفسیری.....	۱۴۰
۴-۲-۳. روایات فقهی.....	۱۴۳
۴-۲-۴. روایات طبی.....	۱۴۵

۱۴۶	۴	۵-۲. روایات اخلاقی
۱۴۸	خاتمه	
۱۰۴	پیشنهادات	
۱۰۵	فهرست منابع و مأخذ	
۱۶۲	فهرست آیات	

فهرست منابع و مأخذ

١. القرآن الكريم
٢. ابن أبي الحديد، ١٩٥٩ م، شرح نهج البلاغة، تحقيق: محمد أبو الفضل إبراهيم، دار إحياء الكتب العربية، ٢٠ ج
٣. ابن شهر آشوب، محمد بن علي، ١٣٧٦ ق، مناقب آل أبي طالب، نجف: المكتبة الحيدرية، ٣ ج
٤. ابن منظور الإفريقي، جمال الدين محمد بن مكرم، ١٩٦٨ م، لسان العرب، بيروت: دار صادر، دار بيروت، ١٥ ج
٥. أحمد بن حنبل، المسند، بيروت: دار صادر
٦. الأزهري، أبو منصور محمد بن أحمد، تهذيب اللّغة، تحقيق: عبد السلام هارون، دار الصادق، ١٧ ج
٧. الأسعد، طارق أسعد حليمي، ١٤٢٢ ق، علم أسباب ورود الحديث، بيروت: دار ابن حزم
٨. البجنوردي، السيد محمد حسن، ١٤١٩ ق، القواعد الفقهية، تحقيق: مهدي المهرizi، محمد حسين الدرائي، قم: نشر الهادي، ٧ ج
٩. البخاري، أبو عبد الله محمد بن إسماعيل، ١٤٠١ ق، الجامع الصحيح المسند المختصر من أمور رسول الله وسننه وأيامه، دار الفكر، ٨ ج
١٠. البرقي، أبو جعفر أحمد بن محمد بن خالد، ١٣٧٠ ق، المحاسن، تحقيق: السيد جلال الدين الحسيني، تهران: دار الكتب الإسلامية، ٢ ج
١١. البهائی العاملی، محمد بن حسین، مشرق الشمسمین وإکسیر السعادتین، قم: منشورات مکتبه بصیرتی
١٢. التیمیمی البستی، أبو حاتم محمد بن حبیان، ١٣٩٨ ق، کتاب الثقات، حیدر آباد الکن الہند: مؤسسه کتب النقافیة، ٩ ج
١٣. الجوهري، اسماعيل بن حمّاد، ١٤٠٧ ق، تاج اللّغة و صحاح العربية، تحقيق: أحمد عبد الغفور العطار، بيروت: دار علم الملائين، ٦ ج
١٤. الحاکم النیشاپوری، محمد بن عبد الله، المستدرک علی الصحیحین، تحقيق: یوسف عبد الرحمن المرعشلي، بيروت: دار المعرفة

١٥. حداد عادل، غلامعلی، ١٣٨٤، دانشنامه جهان اسلام، تهران: بنیاد دائرة المعارف اسلامی، ١٢ ج
١٦. الحرّ العاملی، محمد بن الحسن، ١٤٢٤، تفصیل وسائل الشیعة إلى تحصیل مسائل الشریعة، تحقيق: جواد الشهربستاني، بيروت: مؤسسة آل البيت عليهم السلام لإحياء التراث، ٢٩ ج
١٧. الحرّانی، ابن شعبه، ٤٠٤، تحف العقول عن آل الرسول صَلَّی اللہُ عَلَیْہِمْ تصحیح و تعلیق: على أكبر الغفاری، قم: مؤسسة النشر الإسلامي
١٨. الحسینی الجلالی، محمد رضا، ١٣٧٨، المنهج الرجالی و العمل الرائد فی الموسوعة الرجالیة، قم: مركز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی
١٩. الحسینی المراغی، میر عبد الفتاح، ١٤١٧ ق، العناوین الفقهیة، قم: مؤسسة النشر الإسلامي التابعة لجماعۃ المدرسین، ٢ ج
٢٠. الحلّی، أبو منصور الحسن بن يوسف بن المطہر، ١٤١٧ ق، خلاصة الأقوال فی معرفة الرجال، تحقيق: الشیخ جواد القیومی، مؤسسة النشر الفقاہة
٢١. الحمیری القمی، أبو العباس عبد الله بن جعفر، ١٤١٣ ق، قرب الإسناد، قم: مؤسسة آل البيت عليهم السلام لإحياء التراث
٢٢. الخمینی، السيد مصطفی، ١٤١٨ ق، تحریرات فی الأصول، تهران: مؤسسة التنظیم والنشر الآثار الإمام الخمینی، ٨ ج
٢٣. خمینی، روح الله، ١٣٧٨ ش، شرح چهل حدیث، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی
٢٤. الخوئی، السيد أبو القاسم، ١٣٩٤ ق، البيان فی تفسیر القرآن، قم: مطبعة العلمیة
٢٥. _____، ١٤١٣ ق، معجم رجال الحديث وتفصیل طبقات الرواۃ، مرکز نشر الثقافة الإسلامية، ٢٤ ج
٢٦. رجبی، محمود، ١٣٨٥، روشن تفسیر قرآن، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه
٢٧. سلیمانی، داود، ١٣٨٥، فقه الحديث و نقد الحديث، روشن شناسی تقد و فهم سنت، تهران: فرهنگ و دانش

٢٨. السيوطي، جلال الدين عبد الرحمن بن أبي بكر، *اللمع في أسباب الحديث*، ١٩٨٤ م، تحقيق: يحيى إسماعيل أحمد، بيروت: دار الكتب العلمية
- _____ ٢٩. ترجمة: سيد محمود دشتى، قم: دانشکده اصول الدين
٣٠. الشاکري، حسين، ١٤١٨ ق، *نشوء المذاهب والفرق الإسلامية*، قم: المؤلف
٣١. الشريف الرضي، أبو الحسن محمد بن الحسين، *نهج البلاغة*، ترجمة: محمد دشتى، قم: نشر مشرقين
٣٢. الصدر، السيد محمد باقر، ١٤٠٦ ق، *دروس في علم الأصول*، بيروت: دار الكتاب اللبناني، مكتبة المدرسة، ٣ج
٣٣. الصدوق، أبو جعفر محمد بن على بن بابويه، ١٣٣٨، معاني الأخبار، تصحيح و تعليق: على أكبر الغفارى، قم: مؤسسة النشر الإسلامي
- _____ ٣٤. ١٤١٤ ق، *الاعتقادات في دين الإمامية*، تحقيق: عصام عبد السيد، بيروت: دار المفيد
- _____ ٣٥. ١٤٠٣، *الخصال*، تصحيح و تعليق: على أكبر الغفارى، قم: منشورات جماعة المدرسین في الحوزة العلمية
- _____ ٣٦. ١٤٠٤، *عيون أخبار الرضا عليه السلام*، تصحيح و تعليق: الشيخ حسين الأعلمی، بيروت: مؤسسة الأعلمی للمطبوعات، ٢ج
- _____ ٣٧. ١٤١٧، *الأماري*، قم: مؤسسة البعثة
- _____ ٣٨. التهراني، قم: منشورات جماعة المدرسین في الحوزة العلمية
- _____ ٣٩. كتاب من لا يحضره الفقيه، تصحيح و تعليق: على أكبر الغفارى، قم: مؤسسة النشر الإسلامي، ٤ج
٤٠. صفرى، نعمت الله، ١٣٨١ ش، نقش تقييـه در استنباط، قم: دفتر تبليغات اسلامی حوزه علمیه قم (بوستان كتاب)

٤٤. صنكور على، محمد، ١٤٢٦ق، *المعجم الأصولي*، منشورات نقش، ٢ج
٤٥. الطباطبائي، السيد محمد حسين، *الميزان في تفسير القرآن*، قم: منشورات جماعة المدرسين في الحوزة العلمية، ٢٠ج
٤٦. طبرسي، أحمد بن على بن أبي طالب، ١٣٨١، متن و ترجمه احتجاج، ترجمه: بهداد جعفرى، تهران: دار الكتب الإسلامية، ٢ج
٤٧. الطبرسي، أبو على الفضل بن الحسن، ١٤١٥ق، *مجمع البيان في تفسير القرآن*، تقديم: السيد محسن الأمين العاملی، بيروت: مؤسسة الأعلمی للمطبوعات، ١٠ج
٤٨. الطريحي، فخر الدين، ١٣٧٥، *مجمع البحرين*، تحقيق: السيد احمد الحسيني، تهران: المكتبة المرتضوية، ٦ج
٤٩. الطوسي، أبو جعفر محمد بن حسن، ١٤١٤، *الأمامي*، قم: دار الثقافة
٤٥. _____، ١٤١٥ق، *رجال الطوسي*، تحقيق: جواد القيومي الاصفهاني، قم: مؤسسة النشر الإسلامي التابعة لجماعة المدرسين
٤٧. _____، ١٤١٧ق، *الفهرست*، تحقيق: الشيخ جواد القيومي، مؤسسة النشر الفقهاء
٤٩. _____، ١٣٦٥ ش، *تهذيب الأحكام*، تحقيق و تعليق: السيد حسن الموسوي، تهران: دار الكتب الإسلامية، ١٠ج
٥٠. _____، ١٤٠٤، *اختيار معرفة الرجال*، تصحيح و تعليق: میر داماد الأسترآبادي، تحقيق: السيد مهدی الرجائي، قم: مؤسسة آل البيت لإحياء التراث، ٢ج
٥١. عتر، نور الدين، ١٤١٢ق، *منهج النقد في علوم الحديث*، دمشق: نشر دار الفكر
٥٢. عصار پور آراني، محمد، ١٣٨٦، *روش های فقه الحدیث امام خمینی*، تهران: پژوهشکده امام خمینی و انقلاب اسلامی
٥٣. العياشي، محمد بن مسعود، *التفسير العياشي*، تحقيق: السيد هاشم الرسولي المحلاطي، تهران: المكتبة العلمية الإسلامية، ٢ج

٤٥. غروی نائینی، نهلہ؛ صحرایی اردکانی، کمال، ۱۳۷۹، فقه الحدیث و روش‌های تقدیم متن، تهران: دفتر نشر آثار علمی دانشگاه تربیت مدرس
٤٦. القمي، أبو القاسم، ۱۳۷۸ ق، قوانین الأصول، تهران: المكتبة العلمية الإسلامية
٤٧. الكاظمي الخراساني، محمد على، ۱۴۰۴، فوائد الأصول، تحقيق: ضياء الدين العراقي، قم: مؤسسة النشر الإسلامي، ۲ ج
٤٨. الكليني، أبو جعفر محمد بن يعقوب، أصول كافی، ترجمه و شرح: سید جواد مصطفوی، تهران: دفتر نشر فرهنگ اهل بیت (علیهم السلام)، ۴ ج
٤٩. المازندراني، مولی محمد صالح، ۱۴۲۱، شرح أصول الكافی، تصحیح و تعلیق: علی اکبر الغفاری، تهران: دار الكتب الإسلامية، ۸ ج
٥٠. المازندراني، مولی محمد صالح، ۱۴۲۱، شرح أصول الكافی، تحقيق: السيد علی عاشور، تعلیق: علامه شعرانی، بيروت: دار إحياء التراث العربي، ۱۲ ج
٥١. المتّقی الهندي، علي بن حسام الدين، ۱۴۰۹، کنز العمال في سنن الأقوال والأفعال، ضبط و تفسیر: الشیخ بکری حیانی، تصحیح: الشیخ صفوة السقا، بيروت: مؤسسه الرسالة، ۱۶ ج
٥٢. المجلسي، محمد باقر، ۱۴۰۳، بحار الأنوار الجامعة للدرر أخبار أئمة الأطهار، بيروت: مؤسسة الوفاء، ۱۱۰ ج
٥٣. المزّي، جمال الدين يوسف، ۱۴۱۳ ق، تهذیب الکمال في أسماء الرجال، تحقيق و ضبط و تعلیق: الدكتور بشّار عوّاد، بيروت: مؤسسه الرسالة، ۳۵ ج
٥٤. مسعودی، عبد الهاדי، ۱۳۸۴ ش، روش فهم حدیث، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت) و دانشکده علوم حدیث
٥٥. مسلمی زاده، طاهره، ۱۳۸۷، رساله توضیح المسائل ده مرجع، مشهد: انتشارات هاتف، ۲ ج
٥٦. المصطفوی، حسن، ۱۳۸۵، التحقیق فی کلمات القرآن الکریم، تهران: مرکز نشر آثار علامه مصطفوی، ۱۴ ج
٥٧. مصطفی، ابراهیم؛ الزیّات، احمد حسن؛ عبد القادر، حامد؛ النجّار، محمد علی، ۱۹۸۹، معجم الوسیط، استانبول: دار الدعوة

٦٧. المظفر، محمد رضا، ١٤٢٢، *أصول الفقه*، تحقيق: صادق حسن زاده المراغي، قم: فيروزآبادي
٦٨. ———، ١٤٢٤، *المنطق*، تعليق: محمد رضا الفياضي، قم: مؤسسة النشر الاسلامي
٦٩. المعتزلي، ابن أبي الحميد، ١٣٧٨، *شرح نهج البلاغة*، تحقيق: محمد أبو الفضل إبراهيم، دار إحياء الكتب العربية، ٢٠ ج
٧٠. معرفت، محمد هادي، ١٣٨٥، *تاريخ قرآن*، تهران: سازمان مطالعه و تدوين کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)
٧١. ———، ١٣٨٦ ش، *علوم قرآنی*، تهران: سازمان مطالعه و تدوين کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)؛ قم: مؤسسه فرهنگی انتشاراتی التمهید
٧٢. المفید، أبو عبد الله محمد بن نعمان، ١٤١٦ ق، *الإرشاد في معرفة حجج الله على العباد*، بيروت: مؤسسة آل البيت عليهم السلام لإحياء التراث، ٢ ج
٧٣. ———، ١٤١٤ ق، *الاختصاص*، تحقيق: على أكبر الغفاری، السيد محمود الزرندي، بيروت: دار المفید
٧٤. میر محمدی الزرندي، أبو الفضل، ١٤٢٠ ق، *بحوث في تاريخ القرآن وعلومه*، قم: مؤسسة النشر الإسلامي التابعة لجامعة المدرسین
٧٥. النجاشی، أبو العباس أحمد بن على، ١٤١٦ ق، *رجال النجاشی*، تحقيق: السيد موسى الشبیری الزنجاني، قم: مؤسسة النشر الإسلامي التابعة لجامعة المدرسین
٧٦. نخبة من الرواية، ١٤٠٥ ق، *الأصول الستة عشر*، قم: دار الشبسيري للمطبوعات
٧٧. نصیری، على، ١٣٨٣، *حذیث شناسی*، قم: سنابل
٧٨. النعماني، محمد بن إبراهيم، *الغيبة*، ١٤٢٢ ق، تحقيق: فارس حسون كريم، قم: انوار المهدی
٧٩. النمازي الشاهروdi، علي، ١٤١٢ ق، *مستدرکات علم رجال الحديث*، تهران: ابن المؤلف، ٨ ج
٨٠. النوری، میرزا حسین، ١٤٠٨ ق، *مستدرک الوسائل ومستنبط المسائل*، بيروت: مؤسسة آل البيت عليهم السلام لإحياء التراث، ١٨ ج

٨١ —————، ١٤١٥ ق، خاتمة المستدرك، قم: مؤسسة آل البيت عليهم السلام لإحياء

التراث، ٦ ج

٨٢. الهاشمي، أحمد، ١٣٧٦، جواهر البلاغة في المعاني والبيان والبديع، قم: مكتب الإعلام الإسلامي

٨٣. الهاشمي، السيد محمود، ١٤١٧ ق، بحوث في علم الأصول، مؤسسة دائرة معارف الفقه الإسلامي، ٧ ج

فهرست آيات

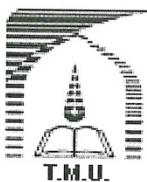
- **﴿ثُمَّ لَتَسْأَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ﴾**
- **﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَمْ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ * كُبَرَ مَقْتاً عِنْدَ اللَّهِ أَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ﴾**
- **﴿كِتَابٌ أَنزَلْنَاهُ إِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِيَدَبُرُوا أَيَّاتِهِ وَلِيَتَذَكَّرَ أُولُوا الْأَلْبَابِ﴾**
- **﴿كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ﴾**
- **﴿وَالَّذِينَ إِذَا ذُكِرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ لَمْ يَخِرُّوا عَلَيْهَا صُمًّا وَعُمَيْنًا﴾**
- **﴿قَالَ فَمَا خَطُبُكُمْ أَيُّهَا الْمُرْسَلُونَ﴾**
- **﴿تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَى عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا﴾**
- **﴿وَمَا أَرْسَلَنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ﴾**
- **﴿إِنَّمَا أَنْتَ مُنْذِرٌ وَلِكُلِّ قَوْمٍ هَادِ﴾**
- **﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا * وَدَاعِيًا إِلَى اللَّهِ بِإِذْنِهِ وَسِرَاجًا مُنِيرًا﴾**
- **﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَحْلَلْنَا لَكَ أَزْوَاجَكَ الَّاتِي أَتَيْتَ أُجُورَهُنَّ وَمَا مَلَكْتُ يَمِينُكَ مِمَّا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَيْكَ ... وَأَمْرَأَ مُؤْمِنَةً إِنْ وَهَبَتْ نَفْسَهَا لِلنَّبِيِّ إِنْ أَرَادَ النَّبِيُّ أَنْ يَسْتَنِكِحَهَا خَالِصَةً لَكَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ﴾**
- **﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ﴾**
- **﴿لَئِنْ أُشْرِكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمْلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾**
- **﴿عَفَا اللَّهُ عَنْكَ لَمْ أَذِنْتَ لَهُمْ حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَتَعْلَمَ الْكَاذِبِينَ﴾**
- **﴿وَلَوْلَا أَنْ ثَبَّتَنَاكَ لَقَدْ كَدَتْ تَرْكَنُ إِلَيْهِمْ شَيْئًا قَلِيلًا﴾**
- **﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِلْمُتَوَسِّمِينَ﴾**
- **﴿وَمِنْ آيَاتِهِ خَلَقُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَآخْتِلَافُ الْسِتِّنِكُمْ وَالْوَانِكُمْ إِنْ فِي ذَلِكَ لَا يَاتٍ لِلْعَالَمِينَ﴾**
- **﴿فَسْتَأْلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾**
- **﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي وَمَا أُوتِيْتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا﴾**
- **﴿هَذَا عَطَاؤُنَا فَامْنُنْ أَوْ أَمْسِكْ بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾**
- **﴿ذَلِكَ ظَنُّ الَّذِينَ كَفَرُوا فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنَ النَّارِ﴾**

- ﴿فَامِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالنُّورِ الَّذِي أَنْزَلَنَا﴾
- ﴿مَا أَتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا﴾
- ﴿وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي﴾
- ﴿رَبَّنَا أَرْنَا الَّذِينَ أَضَلْنَا مِنَ الْجِنِّ وَالإِنْسَنِ نَجْعَلُهُمَا تَحْتَ أَقْدَامِنَا لِيَكُونُوا مِنَ الْأَسْفَلِينَ﴾
- ﴿عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ * عَنِ النَّبَّأِ الْعَظِيمِ﴾
- ﴿يَخْرُجُ مِنْ بُطُونِهَا شَرَابٌ مُخْتَلِفُ الْوَانُهُ فِيهِ شِفَاءٌ لِلنَّاسِ﴾
- ﴿كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الْأَبْرَارِ لَفِي عَلَيْنَ * وَمَا أَدْرَاكَ مَا عَلَيْنَ * كِتَابٌ مَرْقُومٌ * يَشَهِدُ الْمُقْرَبُونَ﴾
- ﴿كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الْفُجَارِ لَفِي سِجِّينَ * وَمَا أَدْرَاكَ مَا سِجِّينَ * كِتَابٌ مَرْفُومٌ * وَيَلُوْ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ﴾
- ﴿إِنَّمَا تَرَى إِلَى الَّذِينَ بَدَّلُوا نِعْمَةَ اللَّهِ كُفَّرًا وَأَحَلُوا قَوْمَهُمْ دَارَ الْبَوَارِ * جَهَنَّمَ يَصْلُوْنَهَا وَبِئْسَ الْفَرَارُ﴾
- ﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ فَمِنْكُمْ كَافِرٌ وَمِنْكُمْ مُؤْمِنٌ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾
- ﴿فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيْمُ﴾
- ﴿قَالَ الَّذِي عِنْدَهُ عِلْمٌ مِنَ الْكِتَابِ أَنَا أَتِيكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ يَرْتَدَ إِلَيْكَ طَرْفُكَ﴾
- ﴿قُلْ كَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَمَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ﴾

Abstract:

All factors which is effective in comprehending Hadith text, could be considered as an issue of Hadith understanding science. One of these issues, is knowing the audience and his character. The major question is: knowing the audience of Ma'sum(PBUH) Hadith, why and how could help us to understand the Hadith better. In response to this question must be said one of the important rules in comprehending Hadith, is considering the context and position in which it was delivered. Hadith is connectsd with the context and position, and knowing them is an important evidence in comprehension of Hadith. Among all, knowing the addressee of Ma'sum(PBUH) Hadith, is the most important one; because ahl-ol-bait (PBUH) were the most eloquent man and used to consider the position in speaking. They knew their audience with the help of divine learning and were aware that the word had to be in accordance with the audience's mind and his needs and had to make his faith stronger. So Ma'sum (PBUH) takes the audience characteristics in considering. Identifying some of the characteristics of the audience is more important in understanding the Hadith correctly, such as theological (religion, faith, ...), scientific (level of knowledge, understanding ability ...) and natural ones. Considering different subject of Ahadith , knowing the audience in theological, interpretative, and medical Hadith are more important than moral ones. Another important point in answering this question, is recognizing that Ma'sum(PBUH) Hadith addresses all human beings, both direct and indirect audience except when an evidence prove the opposite. Although there is some personal addressing in our Hadith heritage, but the number is not large. In the most of tradition the address is real and contains others. There is no decisive criterion to identify real addresses from personal ones; but some indications could increase the probability of one of them. The best view in this respect is that Ma'sum(PBUH) Hadith is could be specific, but not with respect to place and time but in respect with the characteristics of addressee. In other words Ma'sum(PBUH) Hadith is for ever and addresses all persons who have the characteristics same as the first audience or audiences.

Keyword: understanding the Hadith, knowing the audience, characteristics of the audience, common addresses, specific addressing

Tarbiat Modares University

Faculty of

Department of Humanities

Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Master of Science
(M.Sc.) Quran and Hadith

TITLE:

Knowing addressee

And its role in the comprehension of the traditions of ahl ol-bait

(Peace be upon them)

Student

Muhammad majid Sheikh bahaee

Supervisor

Dr: Nosrat Nilsaz

Advisor

Dr: Mohammad kazem Rahman setayesh

Autumn ۱۴۰۰